

JUDIT PUJADÓ

Solcs negats dels arrossars de les Basses d'en Coll. L'Empordà és una de les terres més retratades literàriament de Catalunya

JUDIT PUJADÓ
Girona

L'Empordà és una de les terres del país sobre la qual més s'ha escrit. De fet, s'ha escrit tant sobre l'Empordà i des de fa tant de temps, que durant una època va acabar esdevenint mite. No només hi han escrit autors nascuts aquí, també ha fascinat escriptors i poetes que hi estaven de pas, i d'altres que, els anys d'abans de la guerra, van establir-hi el punt de residència per les vacances estivals. "Quina és la raó, quina és la causa que l'Empordà sigui un país de fascinació activa i molt vasta, que hagi meravellat tanta gent? -es demana Josep Pla a *El meu país*-. L'Empordà ha produït arrossos, quintars de papers... (...) Els uns per la sardana, els altres pel federalisme de Figueres, els de més enllà per la literatura ruralista, aquells per la tramuntana, els altres per *l'Ictineo*, i encara per Empúries o pel Romànic de Sant Pere de Roda... Jo li puc assegurar que l'Empordà ha fet cruixir les premses!"

Un fenomen que, lògicament, ha merescut tants estudis que es

L'Empordà: Terra escrita

Entre el mite literari d'un Empordà que compliria totes les essències de la pàtria ideal i la realitat d'un territori esdevingut meca del turisme, s'hi escola la personalitat d'una terra sobre la qual han escrit els millors creadors

fa impossible ni tan sols esmentar-los. El 2007 la Diputació editava, sota la direcció de Narcís Jordi Aragó i Mariàngela Vilallonga, *l'Atlas literari de les Terres de Girona*. Xavier Cortadellas s'encarregava del Baix Empordà, mentre Jordi Pla es dedicava a l'Alt. Hi van recollir textos

de totes les èpoques que descriuen ideals i realitats.

Avui mateix es presenta al Museu del Joguet de Figueres *L'Empordà dels escriptors*, una obra de Jaume Guillaumet que vol entendre el fenomen del mite empordanès basculant entre dos autors que són també dues èpoques,

dues sensibilitats i dues maneres diferents de veure el món: Joan Maragall i Josep Pla.

La importància de la història

L'Empordà, "un immens camp de ruïnes", que diria en Pla, és una terra escrita, esgarrapada, pels grecs i pels romans, pels

comtes feudals que hi van establir dominis, una terra escrita per les guerres i pels pagesos que la dibuixen i la treballen, retalls d'oliverars, de vinyes, de les rengles dels arrossars, una terra sensual, que diria Pla. Al segle XIX la publicació de dos textos, la *Historia del Ampurdán*, de l'historiador de Begur Josep Pella i Forgas i la reedició de la *Crònica medieval* de Ramon Muntaner, de Peralada, ajuden a capgirar les coses. Just en aquell moment, Figueres, trepitjada tan sovint per la guerra i en contacte constant amb les idees que arribaven de França, començava a esdevenir la capital del republicanisme i el federalisme, un nucli actiu de cultura i d'activitat. Aquí es va fer la primera manifestació republicana de tot l'Estat, el 1842. La Bisbal protagonitzava la revolta federalista de 1869, enfrontant-se a l'exèrcit. Eren els temps en què Pep Ventura reinventava la sardana amb la incorporació de la tenora i amb unes composicions que la convertien en la música de moda entre unes classes populars que començaven a tenir pes social.

L'EMPORDÀ: TERRA ESCRITA

Josep Maria de Sagarra

(1894-1961) “No fa gaires dies que he sentit des d'un llagut el *Per tu ploro* de Pep Ventura, tocat meravellosament per una de les millors cobles empordaneses i si no vaig plorar de debò fou perquè ja sóc una mica massa gran”

J.V. Foix

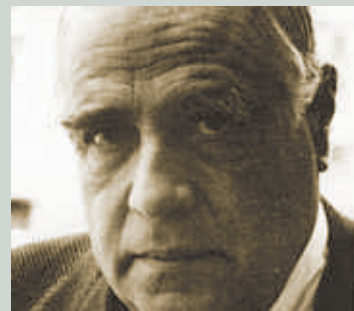
(1893-1987) “Hem bogat ara l'un ara l'altre, entre foscors immortals; tots callàvem tot mirant l'espurneig fosforescent que brolla de l'aigua a cada cop de rem i el róssec de llum que deixa el timó tan clar, que il·lumina els fons de les aigües amb llums d'aurora. Aquest vespre ha estat un vespre d'eternitat”

V. Català-Caterina Albert

(1869-1966) “Allà prop les basses d'aigua plujana, encantades, com maragdes colossals; els dos xiprers que a l'entrada de les feixes, més llongs i esparracats que mai, s'abraçaven silenciosament en l'altura, com dos gegants vells que es despedissin per a l'eternitat”

Eugeni d'Ors

(1881-1954) “Emporium... Empúries... Tota l'amplària d'un immens horitzó s'obre dins nosaltres a l'encís de la paraula. És un horitzó blau en què estén la seva serenitat el pare Mediterrani”

Tomàs Garcés

(1901-1993) “És el Port de la Selva que m'inunda. Els meus primers estius allà baix reviu amb la tonada. Cafès vora mar, de nit; els pescadors que van i vénen; un aire humit, on es mouen els llums de l'encesa i una remor d'oneig”

La creació d'un mite

>> VE DE LA PÀGINA ANTERIOR

L'Empordà començava a ser un reclam. Al mite hi contribuïren molts autors al llarg del temps, des de la Renaixença fins a la mort de Josep Pla, Salvador Dalí i Fages de Climent. Hi contribueixen el bisbalenc Ramon Masferrer, i Joan Maragall que va escriure la lletra d'una sardana, *L'Empordà*, “convertida durant el franquisme en una mena d'himne que havia de substituir uns *Segadors* impossibles de ser cantants –explica Guillamet.”

L'Empordà, comarca ideal

Maragall converteix literàriament l'Empordà en la comarca perfecta sense la qual Catalunya no podria existir: “Vull dir –escriuria– que si Catalunya es perdés, però restés l'Empordà, Catalunya podria tornar a ésser un dia o altre més gran i més forta que mai hagués estat; i que si pel contrari, de tot Catalunya sols l'Empordà es perdés, la pàtria ja no fora ella mateixa”. L'Empordà com a mite es gesta a través dels llibres, dels poemes, atrapa els modernistes i complau als noucentistes que veuen a Empúries el traç de la cultura grega i romana, el model de civilitat i de cultura.

“Verdaguer es va escapar ben jove, de casa, per venir a l'Empordà –explica Guillamet–, volia veure ballar una sardana”. Verdguer escriurà part de *Canigó* des del Santuari de la Mare de Déu del Mont, al límit entre l'Empordà i la Garrotxa, des d'on podia veure la plana empordanesa: “Una gran plaça em semblà eixa plana / eixos turons un cercle de gegants / que per ballar una gentil sardana / van allargant-se com amics les mans”.

Des de l'Empordà, que estenia la seva fama liberal per tot el país, s'emetia una llum que arribava a la capital. Nombrosos artistes, entre ells molts escriptors, començaven a fer estada a Cadaqués, al Port de la Selva i a altres viles vora el mar. Als que hi

haviem nascut com Josep Pous i Pagès, Carles Bosch de la Trinxeria, Víctor Català, Pere Coromines, Josep Puig i Pujades i més tard Salvador Dalí, Josep Pla, Carles Fages de Climent o Josep Calvet, s'hi van sumant estiuejants de luxe com Eugeni d'Ors, Tomàs Garcés, Manuel Brunet, J.V. Foix, Alexandre Plana o Josep Maria de Sagarra, i encara Carles Rahola o Ferran Agulló, que batejà aquestes terres com a Costa Brava, una idea que apunta ja a la transformació “del mite de l'Empordà en una marca turística”, explica Guillamet.

“Més enllà dels escriptors que alimenten el mite –continua Guillamet– a Figueres hi ha el projecte dels republicans federals i després dels republicans catalanistes que, com Puig Pujades, arri-

CREACIÓ D'UN MITE

Joan Maragall va identificar la comarca amb l'essència de Catalunya

JAUME GUILLAMET

“Cantar el paisatge de l'Empordà és un succedani del catalanisme impossible”

ben a manar a la Generalitat republicana.” Un projecte que s'acaba i s'ensorra amb el final de la Guerra Civil. “Cantar els paisatges de l'Empordà és una mena de succedani del catalanisme impossible”, explica Guillamet.

L'Empordà, el país

Tot i així, en contraposició al mite de l'Empordà, Josep Pla hi posa el país. I el converteix en un univers literari. En repassà la història de la mà d'en Pella i Forgas, i com si n'estigués fent inventari, convençut que les coses potser estant canviant per sempre, escriurà sobre els llocs i les gents. El país canvia i no aprofitarà les “dues cucanyes” que, segons Pla, li han tocat: la indústria surera i el turisme, que han primat la immediata: “A la faixa li-

toral de l'Empordà ha aparegut un ésser econòmic i crematístic: un home que vol ser ric. La qualitat de les coses a l'Empordà ha baixat instantàniament. Quan jo dic que el turisme ens ha estupiditzat, vull dir que hem deixat de ser uns contemplatius”.

Carles Pi i Sunyer, que va ser conseller de Finances (1932), ministre de Treball (1933) i alcalde de Barcelona (1934), escriuria, des del seu exili a Mèxic, un assaig sobre la personalitat empordanesa. “Veuen en l'esperit de llibertat –escriu Guillamet– la principal aportació de l'Empordà a l'esperit de Catalunya i en reclama l'enfortiment. Observador professional de l'economia i la societat, adverteix també contra el perill de desnaturalització que el turisme representa”.

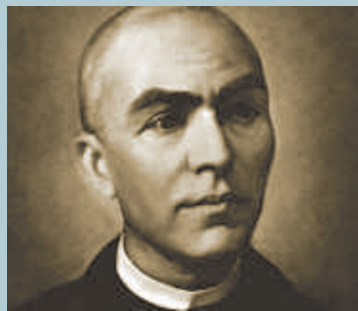

JUDIT PUJADO

Inspirador. Santuari de la Mare de Déu del Mont, al límit de l'Empordà, on Verdguer va escriure part de *Canigó*

Carles Fages de Climent

(1902-1968) “Braços en creu damunt la pia fusta / Senyor, empareu la closa i el sembrat. / Doneu el verd exacte al nostre prat / i mesureu la tramuntana justa / que eixugui l’herba i no ens espolsi el blat”

Jacint Verdaguer

(1845-1902) “Com minyó de bracet amb dues nines, / les tres muntanyes del rocós Montgrí / creguí veure acostar a ses veïnes / per cloure bé lo rotllo gegantí”

Marià Manent

(1898-1988) “Recordo unes platges immenses, assolellades; i uns vaixells blancs, uns grans munts de suro roig, unes muntanyes baixes tancant, al fons, amb llur verdor flonja, velada de calitja, el Port de Palamós, com un llac en calma”

Salvador Dalí

(1904-1989) “Mireu! Acaba de néixer Salvador Dalí! No bufa cap vent, i el cel de maig no presenta cap núvol. La Mar Mediterrània està immòbil i, a la superfície, llisa com la d’un peix, hi podeu veure brillar l’escama argentina de no més de set o vuit raigs ben comptats”

Agustí Calvet

(1887-1964) “I que n’ets de ben plantada / dins d’un clot, com dins d’un niu, / tan fina i tan encalmada, / entre l’aigua assolellada / i el recer de bosc ombriu / ai! ciutat de Sant Feliu / arran de la mar salada!”

Del mite a la marca

L’Empordà de després de la guerra també esdevindrà un mite, però només pel seu paisatge. Salvador Dalí i Portlligat acolliran visitants de pas com Walt Disney, Humbert de Savoia o Elisabet de Bèlgica, i celebritats com Truman Capote s’establiran temporalment a la Costa Brava.

D’altres, com John Langdon-Davies, que hi havia arribat abans de la guerra i mantenia llargues converses amb escriptors com Marià Manent o Josep Pla, encara va estendre el mite enllà del país amb llibres com *Dancing Catalans*. La sardana acabava essent un bon pretext per explicar el país als seus compatriotes.

Escriptors com Truman Capote i el creador Walt Disney van contribuir a difondre la comarca

Ara, trencat el mite maragallí, esvaïda l’empenta de modernitat que arribava de França, queda el paisatge. “Si es mira l’Empordà des del dos miradors que proposava Josep Pla, el Castell de Sant Ferran i el Pedró de Pals, -diu Guillaumet- donen la noció dels canvis. L’impacte sobre la plana de dalt és a la vista de tothom. La

preservació de la plana de baix és una aparença. Poques cales es salven de la concentració urbana vorra mar”. “El mite de l’Empordà -diu Guillaumet- contribueix a millorar l’orgull dels empordanesos. El turisme té els defectes dels monocultius. Si no se salva el paisatge acabarem matant la gallina dels ous d’or”.

Josep Pla

(1897-1981) “En temps de la fase empordanesa del catalanisme es parlava d’aquesta terra amb un èmfasi insuportable. S’arribà a dir que si nosaltres deixéssim de ballar sardanes i de beure en porró, Catalunya deixaria d’èsser una nació. Es parlà dels nostres ascendants grecs i de la petjada hel·lènica. La nostra psicologia corria de boca en boca i se’ns presentava com una mena de professionals de la franquesa, de l’hospitalitat i de l’heterodòxia”

AGUSTÍ ENSESA / ARXIU

Orígens. Les ruïnes d’Empúries van propiciar a la creació del mite

Joan Maragall

(1860-1911) “Salut, noble Empordà, cel ventejat, terra neta, mare de gent valenta i franca, hostal de treball i sa alegria, pubilla del Pirineu i el mar, capçal de la pàtria, mirall de Catalunya. Que voltes t’he mirat, via a través, tornant de França de bell matí, desvetllant-te enlluernat per la llum roja del sol ixent, que tot ell et banyava i t’encenia! I que n’era de delitosa aquesta primera visió de la pàtria després de l’absència. Tot tu, Empordà, em semblaves llavors un paradís...”

* Mas Llop.
Un paradís per als nens

* Un autèntic activity camp anglès a Caldes de Malavella

* Dirigit pel col·legi St. George’s School

* Dates Del 27/ 06 al 10/ 07
i De 11/ 07 al 24/ 07

* Podeu visitar-nos durant les jornades de portes obertes.

Més informació i inscripcions www.MasLlop.es

MAS LLOP ENGLISH SUMMER CAMP 2010
COLÒNIES PER A NENS I NENES DE 6 A 12 ANYS

